

BABESLEEN

MATERIAL “BABESLEEN” INGURUAN
HAUSNARTZEKO GIDA

Izenburua: Babesleak

Urtea : 2024

Iraupena: 3 ordu

Egiletza: Emakume Gehiago GGKE Elkarte

Parte-hartzaileak: Lolita Chavez, Guatemalako
defendatzaile maia k'iche

Gaiak: Natura zaintzea, kontsumo arduratsua,
giza eskubideak

Oinarrizko materiala: “Babesleak” ipuin
solidarioaren ilustrazioekin egindako bideo animatua.

Gidarako sarrera eta nola erabili.

Natura zaintzearen, kontsumo arduratsuaren eta giza eskubideen inguruan sakontzeko eta hausnartzeko gida izan nahi du dokumentu honek. Proposamena denez, taldea gidatzen duen pertsonak erabaki ahal izango du eduki guztia landu nahi duen edo zatika egin nahi duen saio desberdinetan. 15 pertsonetako taldea kontutak izanik, bideoa ikusi ondoren, saioaren edo saioen iraupena guztira 3 ordukoa izatea espero da. Alabaina, atal eta ariketa bakoitzaren lanketaren sakontasunak behin betiko iraupena zehaztuko du.

● Bideoa ikustea:

Fitxaren lanketarekin hasteko, lehenik eta behin, ikus-entzunezko materiala ikusiko da eta, ondoren, hemen proposatutako atalak erantzun eta landuko dira.

Material osagarri gisa, dokumentu honi erantsita, saioa gidatzen duen pertsonak hainbat defendatzailearen biografiak edo bizitza-istorioak aurkituko ditu.

Sinopsia:

Lolita Chavez maien defendatzaile k'iche'-ren narrazioaren bidez, bideoak Abya Yalako naturaren eta lurraldeen defendatzaileen lana erakusten du. Izen horrekin izendatzen dute jatorrizko herriek kontinente amerikarra. Irudi eta hitz propioen bidez, Lolitak artoaren eta milparen moduko ondasunen garrantzia azaltzen du, beren komunitateen bizitzetara eusteko duten aberastasuna eta garrantzia, eta erauzketa-enpresa transnasionalek eta beste eragile batzuek egindako eraso eta espoliazioen aurrean beren lurraldeen babesle gisa altxatu diren emakume defendatzaileen lana.

Lurrak eta bizitzarako ezinbesteko materialak (ura, adibidez) ateratzeko eta bereganatzeko arrazoiak atzean, kontsumo- eta ekoizpen-eredu bat dago. Eredu horren parte gara eta, berori, hots, eredu bera, zalantzan jarri behar da errealitatea aldatzeko.

Proposamen didaktikoaren helburuak:

- ★ Abya Yalan natura eta lurraldeak espoliatzeko eta emakumeen eta herrien oinarritzko eskubideak urratzeko egiturazko kausei buruz sentsibilizatzea.
- ★ Emakume defendatzaileei eta haien funtsezko rola buruzko informazioa ematea.
- ★ Gure kontsumo-ereduari buruzko hausnarketa sustatzea. Eredu horrek gure ingurunean eta beste lurralde batzuetan oro har duen eraginari buruz bai eta aldaketari laguntzeko formei eta alternatibei buruzko hausnarketan murgilduz.

PARTE 1.

Abya Yalaren aniztasuna

Gaian sartzeko galderak:

Zer esan nahi du Abya Yalak?

Ba al dakizu zein herrialdek osatzen duten?

Zer dakizu bideoan aipatzen diren jatorrizko herriei buruz?

Horietako baten bat ezagutzen al duzu?

Bideoa ikusi aurretik, uste zenuen pertsona eta herri maiak zeudela gaur egun?

Zer da milpa? Zenbat arto-barietate daudela esango zenuke?

Bideoan natura kaltetzen duten bost giza jarduera aipatzen dira, identifikatzen dituzu?

Bideoan maien kosmobisioaren berezko elementuak adierazten dira. Zeintzuk?

Ezagutzen zenituen maia egutegia eta nahualak?

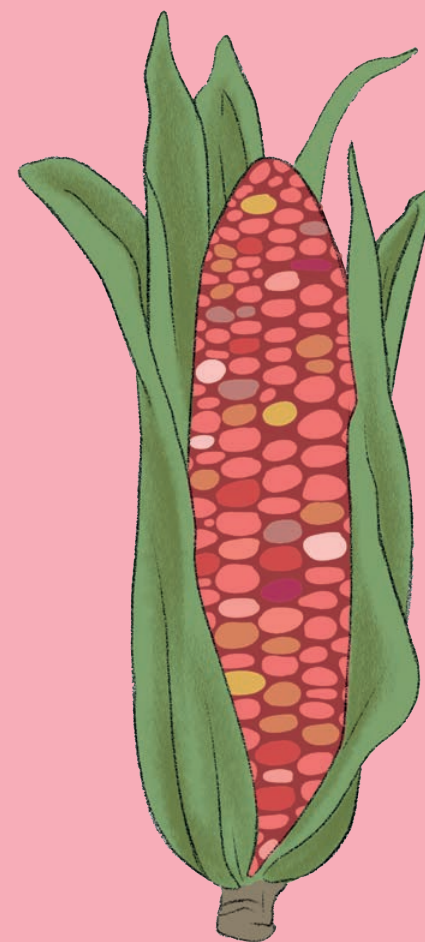
Ba al dakizu bideoan zehar ageri den banderak zer irudikatzen duen?

● 1.1 ariketa.

Bideoan, Lolita Chavezek emakume indigenek bizi dituzten indarkeria-egoerak deskribatzen ditu. Emakume horiek, bera bezala, beren lurraldeetako elementu naturalak eta antzinako ezagutzak balioesten eta zaintzen dituzte, hala nola milparen laborantza edo sendabelarren erabilera.

Taldeka, Amnistia Internazionale GKEaren informazio hau abiapuntu hartuta, aurrez aurre dituzten indarkeriak aztertu eta komentatzea proposatzen dizuegu. Ondoren, honako ikerketa hau egitea.

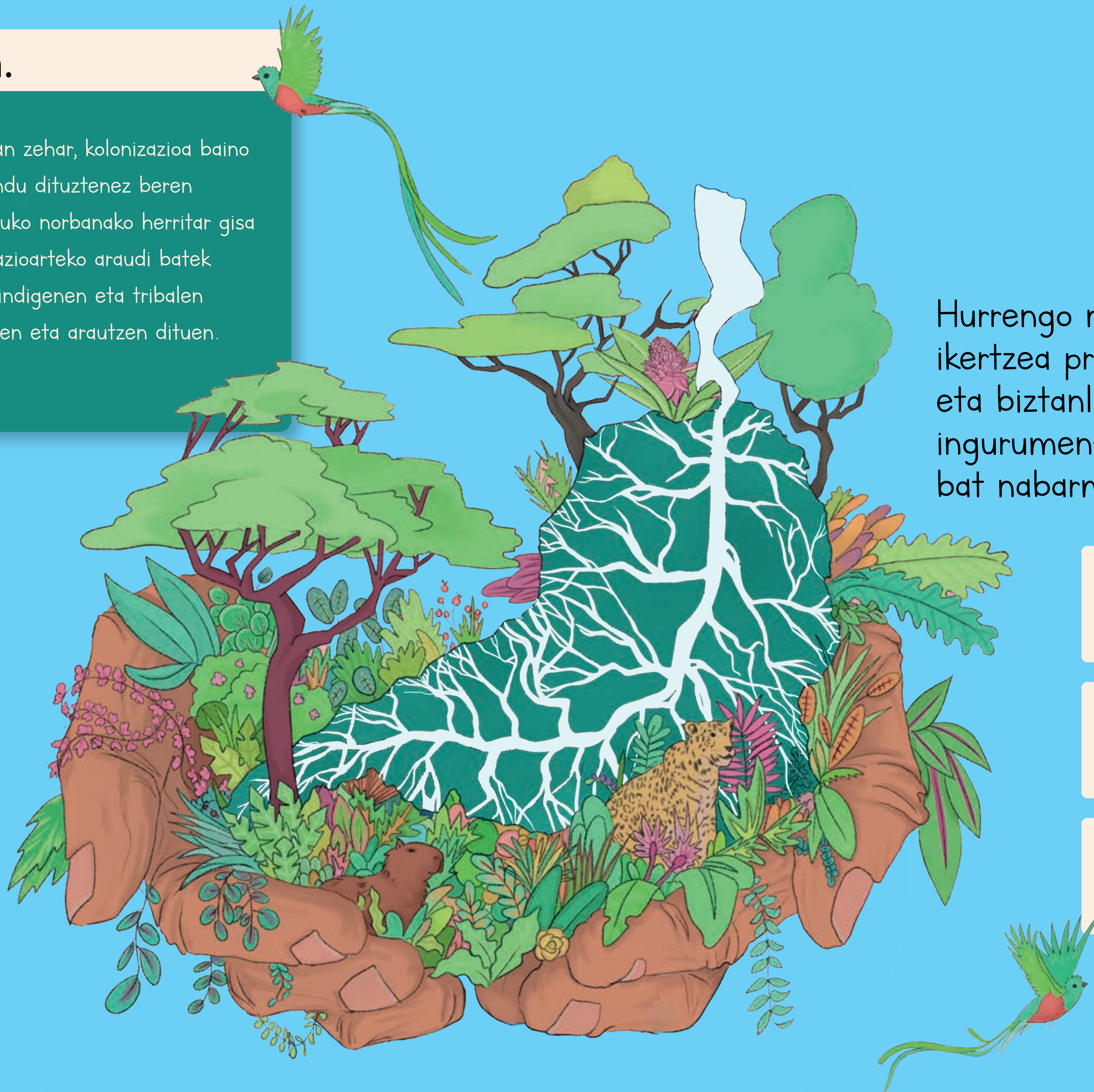
Gaur egun dauden hiru herri indigenei buruzko informazioa bilatzea, kasu bakoitzean harritu zaituzten hiru datu gutxienez hautatuz, arrazoiak azalduz eta haien bizimodutik ikas dezakegun horretan arreta jarritz.

Ahal dela, interneten bilatzeaz gain, lehen mailako iturrietara ere jo ezazue, hau da, Abya Yalako herrialderen batean sorterrria edo bere senitartekoren bat duen norbaiti, eta herri indigenak gertutik ezagutzen duen norbaiti elkarrizketa bat egin iezaiozu.

1.2 ariketa.

Jatorrizko herriak mendeetan zehar, kolonizazioa baino askoz lehenago, bizi eta zaindu dituztenez beren lurraldeak, gaur egun, munduko norbanako herritar gisa dituzten eskubideez gain, nazioarteko araudi batek babesten ditu, zeinak herri indigenen eta tribalen eskubide kolektiboak aitortzen eta arautzen dituen.

Hurrengo nazioarteko tratatuei buruz taldeka ikertzea proposatzen da, erauzketa-enpresen eta biztanleriaren arteko gizarte- eta ingurumen-gatazkekin lotutako eskubideren bat nabarmenduz.

1. Herri Indigenen Eskubideei buruzko Nazio Batuen Adierazpena.

2. Herri Indigena eta Tribalei buruzko Lanaren Nazioarteko Erakundearen 169 Hitzarmena.

3. Giza Eskubideen Defendatzailei buruzko Nazio Batuen Adierazpena.

2. atala.

Gizarte- eta ingurumen-gatazkak.

2.1 ariketa.

Bideoan, enpresa transnazionalen erauzketa-jarduerak irudikatzen dituzten bost ikur aipatzen dira, jatorrizko lurraldeei eta herriei mehatxu egiten dietenak, pertsona gutxiarentzat aberastasuna sortzen dutenak eta gaur egun nagusi den kontsumo-ereduari erantzuten diotenak.

Latinoamerikako Multinazionalen Behatokia (OMAL), herrialde bakoitzean erregistratutako ingurumen-gatazkak edo lotutako herri indigenekiko gatazkak islatzen dituzten mapak egin dira.

Interneten eta mapa horien laguntzarekin, honako prozesu hau taldean egitea proposatzen da, iturri askotariko eta fidagarrietatik beharrezko informazioa lortzeko lankidetzan:

- Abya Yalako herrialde bat aukeratu eta bertan ugari diren lehengaiak identifikatu.
- Gutxienez bi lehengairen erabilerak ikertzea, industria-erabilera barne.
- Bilatu OMALeko mapetan aukeratutako herrialdean lehengai horietakoren bat ateratzearen ondoriozko ingurumen-gatazkaren bat.

2.2 ariketa.

Horietako gatazka bat aztertu; enpresaren eta lurraldeko biztanleriaren posizioa identifikatu. Ondoren, eragindako ingurumen-, gizarte- eta eskubide-kalteei, herritarren erresistentzia-ekintzei eta Gobernuaren erantzunari dagokien harremanaz jardun.

Ondoko taula bete. Talde bakoitza bideoan, naturari kalte egiten dioten eta ustiatzen diren lurraldeetan gatazka sortzen dituzten bost elementuetako batean zentratuz:

Enpresa (izena eta jatorrizko herrialdea):

Lurraldea (herria eta herrialdea):

Kaltetutako jatorrizko taldea (hala badagokio):

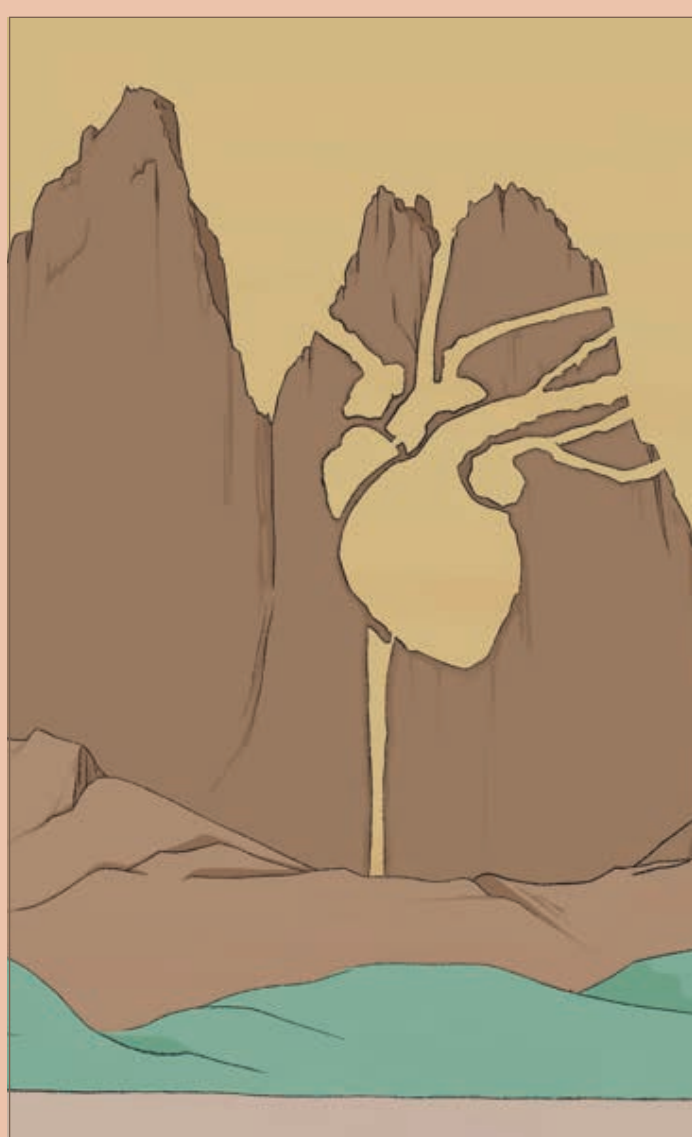
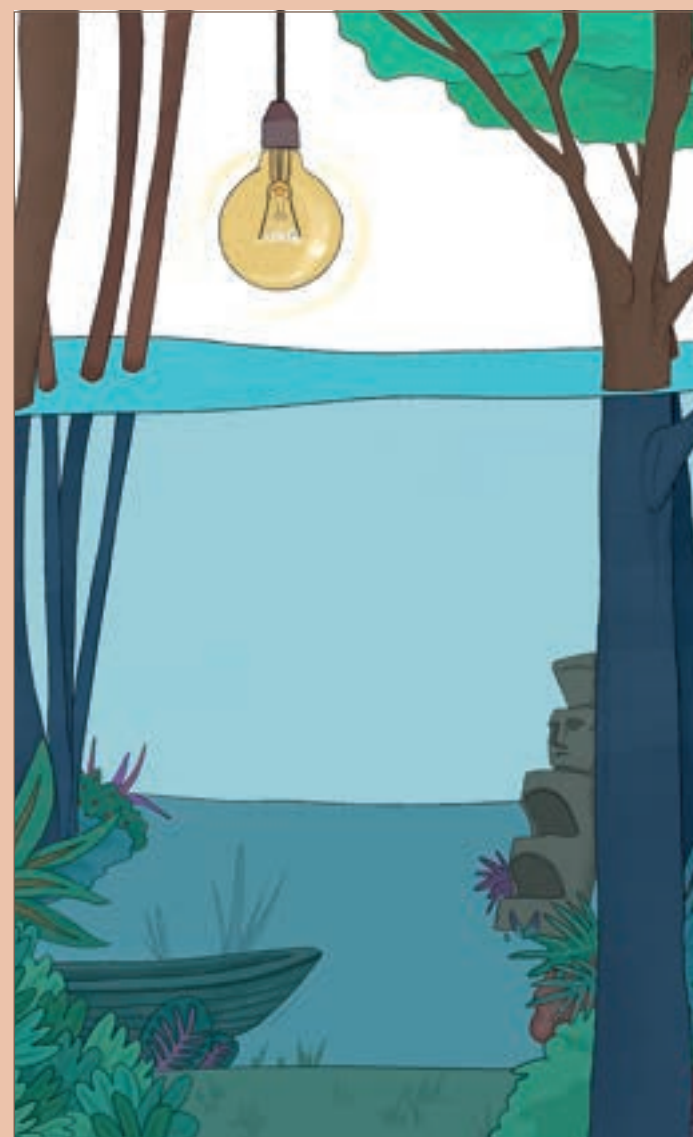
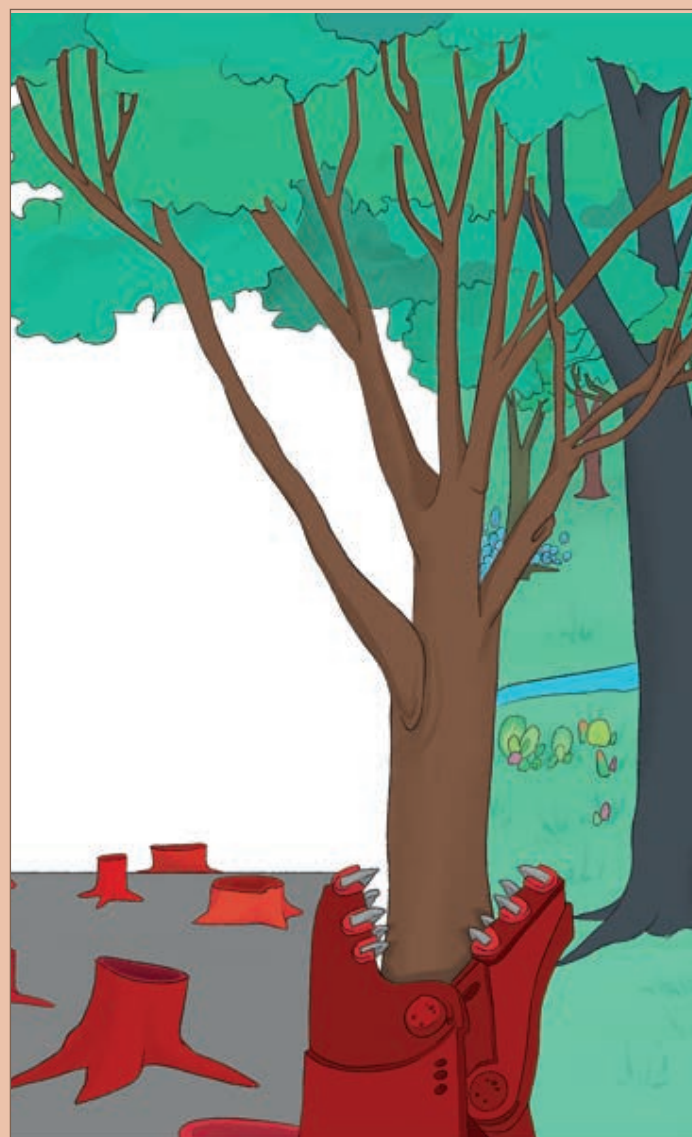
Kaltetutako baliabide naturalak edo ekosistemak:

Ondorio edo inpaktu sozialak:

Ingurumen-ondorio edo inpaktu:

Ondorio edo inpaktu ekonomikoak:

Gatazkaren konponbidea (edo egungo egoera):

3. atala.

Bizitzaren, eskubideen, lurraldeen eta naturaltasunaren defendatzaileak.

3.1 ariketa.

Taldeka, gizateriari lagundu dioten emakume defendatzaile horien historia aztertu ezazue, haien borrokengatik jasan dituzten ondorio larriak identifikatu eta fitxa bete.

Izena:

Herrialdea:

Zerrekiko borrokan:

Jatorrizko herria:

Gatazkaren laburpena:

Aurrez aurre dauden arriskuak:

Babes-neurriak:

Egungo egoera:

**Ezagutzen al duzu bideoan agertzen diren defendatzaileetakoren bat?
Zer esan dezakezu horiei buruz?**

Berta Cáceres, Miriam Miranda, Marielle Franco, Nélida Ayay, Cristina Bautista, Lolita Chávez eta La Machi Betiana Colhuan dira.

1.2 ekitaldian jorratutako herri indigenen eskubideak kontuan hartuta, emakume defendatzaile horien kasuan errespetatu ez direnak aztertzea ere proposatzen da.

● 3.2 ariketa.

Aipatu alderdi hauek, Pikara aldizkari feministaren artikulu hau irakurrita:

“Ez dugu erabili eta botatzeko aktibistak izango garen mundu bat nahi”.

- Zer datu adierazten dira IM Defendatzaile Sareak argitaratutako “Min ematen diguten datuak, salbatzen gaituzten sareak” txostenean? Zer iruditzen zaizkizu? Zerk ematen dizu atentzioda?
- Zertan datza artikuluan aipatutako Babes Integral Feminista?
- Ezagutzen al duzu mehatxatutako defendatzaileei ... laguntzen dien ekimenik?

★ **18. artikulua.**

Herri indigenek eskubidea dute beren eskubideei eragiten dieten gaitan erabakiak hartzen parte hartzeko...

★ **19. artikulua.**

Estatuek kontsultak egingo dituzte eta herri indigena interesdunei fede onez lagunduko diete beren ordezkaritza-erakundeen bidez, haiei eragiten dieten legegintza- edo administrazio-neurriak hartu eta aplikatu aurretik, haien adostasun askea, alde zuzena eta informaturik lortze aldera.

3.3 ariketa.

Ondorengo taulako Herri Indigenen Eskubideen Adierazpenaren bi artikuluei arreta jarritz, ikasturtean zehar sortu zaizuen gatazka bat konpontzeko kontsulta komunitarioaren simulakro bat egin ikasgelan, rolen arabera taldeka antolatuz eta, nazioarteko legeriaren arabera, bete beharko lituzkeen ezaugarriak errespetatuz.

4. atala.

Egin dezagun aldaketaren alde.

Arrotzak zitzaizkigun errealitate bidegabeak ezagutzen ditugunean, normalean sumindu egiten gara eta kontzientzia hartzen dugu, baina batzuetan ez da erraza gure bizitzan sartu beharreko aldaketa zehatzak pentsatzea, aldatzen laguntzeko. Batzuetan, oso urruneko egoerak iruditzen zaizkigu, baina mundu globalizatu batean bizi gara, non dena interkonektatuta dagoen; beraz, beti daude esploratu ditzakegun alternatibak, gure bizitzatik eta gure ingurune hurbilenetik errealitatea eraldatzen joateko.

● Eduardo Galeano

“Jende txiki askok, leku txikietan, gauza txikiak eginez, mundua alda dezake”.

4.1 ariketa.

Gaur egun nagusi den kontsumo-eredua "basatitzat" jotzen da, metaketan oinarritzen baita, ez baita irizpide etikoetan oinarritzen, lurraldeen eta baliabideen espoliazioan baizik, eta merkatua pertsonen eta naturaren aurretik jartzen du. Baina, zorionez, gero eta aukera gehiago daude gure inguru hurbilean.

Taldeka kontsumo arduratsuko aukeren taula bete. Taldeko pertsonen ezagutzan oinarrituta edo, beharrezkoa denean, interneten ikertuta. Horretarako, honako iturri hauek proposatzen dira:

SEKTOREA

ENPRESAK/AUKERAK/JARRAIBIDEAK

Banka

Energia

Elikadura

Arropa

Telefonia

Garraioa

Hondakinak

Zentzuz

NEKASAREA

4.2 ariketa.

Euskal Herria beste jatorri batzuetako biztanleak eta emakume defendatzaileak hartzen dituen lurraldea da. Hori antolatzen edo sustatzen duten erakunde eta antolakundeetan iruzkinak egitea proposatzen da, talde bakoitzak ekimen bat aukeratuz eta gainerakoei azalduz. Ekimen zehatzak ezagutzen ez badituzte, honako aukera hauek esleitzea gomendatzen da.

Anexo 1.

Eskubide defendatzaileen biografiak

Berta Cáceres:

Hondurasko Lenca herriaren giza eskubideen defendatzaileak hamarkadak eman zituen ingurumena eta herri indigenen eskubideak defendatzen. Bere lanagatik Goldman Saria jaso zuen 2015ean, gai horretan munduan dagoen aintzatespen handiena, “Ingurumenaren Nobel Saria” deritzona, hil baino urtebete lehenago jaso zuen.

2013az geroztik, Hondurasko Herri Erakundearen eta Erakunde Indigenen Kontseilu Zibikoaren (COPINH) buru izan zen, Río Blanco komunitatean Agua Zarca presa hidroelektrikoa eraikitzearen aurkako kanpaina batean, Gualcarque ibaiaren ibilbidea oztopatuko zukeena, lenca komunitate indigenarentzat leku sakratua eta elikadurarako eta edateko ur baliotsua. Aktibismo horregatik mehatxuak eta jazarpena jasan zituen, harik eta 2016an hil zuten arte.

Miriam Miranda:

Garífuna liderra eta herri garifunoaren giza eskubideen, bizitzaren eta herri indigenen biziraupen kulturalaren defendatzailea. Hondureñako Fraternal Negra Erakundearen (OFRANEH) koordinatzaile gisa, 1.500 hektarea lur baino gehiago berreskuratzeko prozesua gidatu zuen. Bertan, Erdialdeko Amerikako kokorik handienak ereiteko eta prozesatzeko proiektua ezarri zen, lur hori antzinako lurralde gisa aldarrikatuz eta hustea saihestuz.

2015ean, Kanadako kapitala lur garifunetan duen mega turismo enpresa bat legez kanpo eraikitzeko proiektuaren sustatzaileak epaitzea lortu zuen. Beste proiektu kaltegarri batzuk geldiarazteko lan egin du, hala nola proiektu industrial hidroelektrikoak, palma-oliozkoak eta garapen-eremu bereziak. Zapalkuntza neoliberal, kolonial eta arrazistaren aurkako borroka interseksionalagatik atxilotu, kriminalizatu, bahitu eta espetxeratu egin dute.

● ● ● Marielle Franco:

Bere burua beltz, lesbiana eta aktibista politiko gisa definitzea gustatzen zitzaion, ama 19 urterekin eta feminista. Rio de Janeiroko (Brasil) “favela” batean jaioa, faveletako segurtasunean espezializatu zen eta ekitea erabaki zuen, bere hiriko zinegotzi izatera eta giza

eskubideen eta herritarren defentsaren aldeko Batzordea bere gain hartzera eraman zuen karrera politikoari hasiera emanez.

Oso aktiboa emakumeen eskubideen defentsan, abortua eskuragarriagoa eta seguruagoa izan zedin lan egin zuen, Brasilgo emakumeen segurtasunaren gaiari heltzeko borrokatu zuen, genero-indarkeriako kasuei buruzko datuak bilduz, egoerazein problematikoa zen erakusteko. Bere ibilbideagatik, Marielle herrialdeko emakumeen mugimendu nagusien bozeramaile bihurtu zen, 2018an hil zuten arte.

● ● ● Nélida Ayay:

Ayay: Yanacocha meatzariaren errearen erauzketaren aurka borrokatu duen defendatzaile kitxua, odola eta kutsadura besterik ekarri ez duena bere jatorrizko lurraldera, Cajamarcara, Perura. Interes ekonomikoek bere lurraldea nola mehatxatzen

zuten ikusiz hazi zen, eta berak bere ama antzinakotzat duen aintzirak, Nélida hirian zuzenbidea ikastera deliberarazi zuen, eta horrela bere komunitatea legeen bidez defendatu ahal izan zuen. 2015eko dokumentalaren protagonista izan zenean, “Hija de la laguna” lanak beharrezko ikusgaitasuna lortu zuen inguruko uraren alde borrokan jarraitzeko.

● ● ● Cristina Bautista:

Nasa herriaren defendatzailea, jatorriz Cauca iparraldekoa, Kolonbia. 2019an, bere komunitateak agintari hautatu zuen, beste borrokakide batzuekin batera sarraski batean eraila izan baino hilabete batzuk

lehenago. Lider gisa, emakumeen aurkako indarkeriarik gabeko lurralde bat sortzeko lan egin zuen, eta bere lurraldeko eragile armatuen aurrean erresistentzian jarraitzeko eta FARCEkin bake-akordioak ezartzea eskatzeko beharra planteatu zion bere herriari.

● ● ● Lolita Chávez:

Emakumeen eskubideen aldeko aktibista feminismo komunitariotik eta Guatemalako buruzagi indigena maia K'iche', baliabide naturalak babesteko borrokaren nazioarteko erreferentea da. 2017an iritsi zen Euskal Herrira, Eusko Jaurlaritzaren

Defendatzaileak Babesteko Programa baten bidez, herio-mehatxua jaso eta bere herrialdean hainbat erailketa-saiakera jasan ondoren.

Abya Yalako Nazioarteko Sare Feministako eta K'iche' (CPK) ko Herrien Kontseiluko kide da, eta bertako agintari izendatu zuten. Duela gutxi desjudizializatu egin dute eta komunitatean bere lurraldera itzuli ahal izan da, Guatemalako gobernu berriaren, Erdialdeko Amerikako eskualdeko kolektibo feministen eta nazioarteko eta Euskal Herriko erakundeen laguntzarekin eta babesarekin.

● ● ● La "Machi" Betiana Colhuan:

Maputxeen herriaren autoritate espirituala eta bere komunitatearentzako itxaropena eta boterearentzako mehatxua den medikuntza emakumea. 23 urterekin, utzia, zapaldua eta kartzelatua

izan zen bere herriaren borroka zuzentzeagatik bere espazio zeremonial sakratua edo "rewe"-agatik. Txilen jasaten ari den jazarpen eta errepresio gogor eta etengabearen aurrean, maputxeen herriaren erresistentzia eta lurralde-aldarrikapenak ordezkatzeko dituen.